

razpisal o vzrokih. A vendarle na kratko: Snovi za dramo gotovo ne pogrešamo, objektivne okoliščine so tudi ugodne. Ali je torej eden od vzrokov ta, da naša gledališka vodstva pozabljajo na načrtno pobudo avtorjem? Ali pa imajo avtorji premalo smisla za psihologijo publike in morebiti premalo upoštevajo trajne, neovrgljive zakonitosti dramske umetnosti, ki pa so konec koncev tudi stvar psihologije? Treba je pač obvladati sodobno dramaturgijo, učiti se je treba dramske tehnike, saj drama ni od včera. Naši dramaturgi bi morali s pisci dram — nekaj jih vendarle imamo — bolj sodelovati, gledališke uprave pa jih vezati nase z vzpodbudami, navodili in morebiti tudi s pogodbami. Svetovni dramski repertoar je nastajal v glavnem na ta način.

Tine Orel

ZAPISKI

MARIJA JAGODIC, NARODOPISNA PODOBA MENGŠA

Ob pregledu enajstega letnika Slovenskega etnografa* smo označili delo naših etnografov kot temeljito, mestoma že zaključeno analizo. Tak način dela je nujen spričo dejstva, da je etnografija pri nas šele razvijajoča se veda. Na drugi strani pa nagli gospodarski, socialni in kulturni razvoj nezadržno odstranjuje stare oblike življenja in jih nadomešča z novimi. Raziskovalci ljudskega življenja zapisujejo poslednje utripe stare kulture. To delo je treba kar najhitreje opraviti, ker spomeniki in priče nekdanjega življenja ginevajo iz dneva v dan. Za sintetične študije s področja slovenske etnografije danes tako rekoč še ni časa, predvsem pa primanjkuje zanje gradiva.

Knjiga Marije Jagodičeve** je odraz teh razmer in predstavlja nekako aplikacijo delovnih metod Etnografskega muzeja na zaokrožen teren — Mengeš in okolico.

Delo je bilo zamišljeno kot kratek etnografski pregled ljudske kulture v Mengšu in okolici in naj bi izšlo v Mengeškem zborniku. Ob terenskem raziskavanju pa so se avtorici podatki kopičili, da je kazalo misliti na obsežnejši spis, posebno še, ker je bil Svet za prosveto in kulturo Občinskega ljudskega odbora Mengeš pripravljen izdati delo v knjižni obliki. Založniki so napisali knjigi na pot, da žele, naj bi sedanji in bodoči rodovi ob njej spoznavali, »da so naši predniki živeli trdo življenje, prebivali v skromnih domovih, se trdo ubadali z zemljo in se skromno hranili«.

Knjiga obravnava ljudsko materialno, socialno in duhovno kulturo na področju Mengša, Loke, Trzina, Topol in Dobena v 19. in 20. stoletju. Osnovni vir delu je ljudsko izročilo: avtorica je pri starih ljudeh v mengeški občini nabrala podatke o tem, kako so v preteklosti obdelovali polje, redili živino,

* Naša sodobnost 1959, št. V, str. 475.

** Marija Jagodic, Narodopisna podoba Mengša in okolice. Mengeš 1958.

s čim služili denar, kako so jedli, se oblačili, se ženili in umirali. Ti podatki segajo na začetek našega stoletja. Za prejšnje stoletje so dragocena poročila Janeza Trdine, ki je v Spominih starega Mengšana in še na drugih mestih opisoval, kako so živeli ljudje v njegovi mladosti (rojen 1830).

Za starejšo dobo so viri skromni. Drobce je avtorica našla v Valvasorju, katastrskih mapah, župnih kronikah in matičnih knjigah. Literatura, ki jo je imela na voljo, je precej skromna: Narodopisje Slovencev, razprave v Etnologu, Slovenskem etnografu, Mengeškem zborniku in študije naših geografov (Ilešič, F. Baš). Zato je razumljivo, da ostaja delo na stopnji deskripcije, kar je poudarjeno v uvodu in izraženo v naslovu knjige.

Prva poglavja obravnavajo ljudsko materialno kulturo: Naselje in kmečki dom, Gospodarstvo, Lov in ribolov, Prehrana, Hišna dejavnost in domača obrt, Noša. Sledi razpravljanje o ljudski umetnosti, zdravilstvu, običajih in pripovednem izročilu. Nekatera področja so obdelali posamezni strokovnjaki: pravo Jože Fridl, ljudsko pesem Valens Vodušek in Zmaga Kumer, ples pa Iko Otrin. Ljudska pesem in ples sta obdelana po moderni znanstveni metodi. Razveseljivo je, da so založniki omogočili tudi natis fonografske transkripcije.

Iz nadrobne obravnave posameznih področij ljudskega življenja spoznamo, da ima ljudska kultura Mengša in okolice najznačilnejše poteze osrednjeslovenske ljudske kulture. To velja v polni meri samo še za starejšo kulturno plast, ki je izrazito kmečka. V našem stoletju vdirajo vanjo delavsko-meščanski elementi. Na ta proces je avtorica nazorno opozorila pri obdelavi stanovanjske kulture: »...Medtem ko je bil graditelj in stanovalec v naselju poprej edinole kmet, stanuje danes pogosto v hiši očeta-kmeta že njegov sin, ki je kmet in delavec hkrati ali pa že samo delavec. Ta si prizadeva primerno preurediti nekdanje prostore ali pa si postavlja v bližini ali na mestu starega doma novo hišo, tip delavske hiše, ki se povsem razločuje od kmečke.« Jagodičeva obravnava v svojem delu samo starejšo, kmečko kulturno plast v Mengšu in okolici, kar je v skladu z delom ostalih naših etnografov in z zgoraj opisanim stanjem slovenske etnografije. Če pomislimo, da bo za raziskovanje kmečke kulture v Mengšu čez dobro desetletje že pozno, moramo avtoričino omejitev nanjo odobravati, vendar naj pripomnimo, da sodi tudi obravnavanje delavsko-meščanske kulture v etnografijo. In prav ta kulturna plast je v Mengšu občutno zastopana. Moderne etnografije nikakor ne moremo enačiti s »kmetopisjem«, kakor so delali na začetku razvoja te vede.

Narodopisna podoba Mengša in okolice je sistematično napisana monografija tega predela. Številne fotografije, lepo izdelane risbe in priloge povečujejo nazornost dela. Vse te odlike, zlasti pa upoštevanje načel strokovnega obravnavanja (izrazje zapisano v dialektični obliki; kdaj in od kod je prišel določen pojav, kdo je njegov nosilec itd.), postavljajo knjigo nesporno na prvo mesto med bolj ali manj zaključenimi monografijami o posameznih slovenskih pokrajinah, ki so jih pisali nešolani etnografi, povečini učitelji in duhovniki (Mrkun o Dobrepoljah, Abram o Trenti, Möderndorfer o dolenski vasi pod Kumom). Strokovno napisane monografije bi morali imeti za sleherno našo pokrajino. Na njihovi osnovi bi potem lahko napisali zaključen etnografski prikaz slovenskega etničnega ozemlja.

Danica Zupančič